

Використання інноваційних технологій у роботі з молодшими школярами

Тетяна СИМОНІЧЕНКО,

учитель початкових класів, старший учитель

*Народ, який думає наперед на один рік,
вирощує хліб.*

*Народ, який думає наперед на десять років,
вирощує сади.*

*Народ, який думає наперед на сто років,
виховує молоде покоління.*

Народна мудрість

Сьогодні життя диктує нам нові вимоги до організації навчального процесу в школі. Необхідно, аби в учня формувалося аналітичне мислення, а не відбувалося лише автоматичне запам'ятовування і відтворення матеріалу. На сучасному етапі найважливішими якостями особистості стають ініціативність, здатність творчо мислити та знаходити нестандартні рішення, вміння обирати професійний шлях, готовність навчатися протягом усього життя. Використання інноваційних технологій навчання сприяє формуванню саме таких якостей особистості, її всебічному і гармонійному розвитку, глибшому засвоєнню і усвідомленню навчального матеріалу.

Державним стандартом початкової загальної освіти поставлені досить високі вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки сучасного учня. Аналіз документів дає підстави для висновків, що сьогодні вже неможливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, спілкуватися з учителем, учнями класу залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми. Досягненню такої мети значною мірою сприяє впровадження інноваційних технологій.

Досвід роботи показує, що використання інноваційних технологій у початковій школі, починаючи з першого класу, підвищує інтерес учнів до навчання. Якщо розвивати з молодшого шкільного віку культ нестандартної самостійної думки, то це стане для дитини кроком до вибору стратегій активного навчання.

Однією з інноваційних технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей, є *технологія формування та розвитку критичного мислення*. Критичне мислення – це складний процес отримання інформації, її осмислення, переробки, що завершується прийняттям рішень. Критично мислити можна в будь-якому віці: навіть у першокласників накопичено для цього достатньо життєвого досвіду та знань. Зрозуміло, здатність мислити у дітей ще вдосконалюватиметься під час навчання, але навіть малюки можуть критично і цілком самостійно думати.

Технологія розвитку критичного мислення надає змогу формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення учнів, виявляти їхні індивідуальні можливості. Працюючи з цією технологією, педагог усвідомлює, що не існує чіткого переліку кроків, зробивши які, можна навчити дитину критично мислити. Але є певні умови, створення яких допоможе спонукати учнів до критичного мислення.

Так, фахівці рекомендують упродовж вересня-жовтня проводити в першому класі по одному *нестандартному уроку* щодня. Першокласникам такі уроки дуже подобаються. Наприклад, один з уроків навчання грамоти ми провели у формі екскурсії в природу. Спочатку діти спостерігали за осінніми змінами в природі. Я ставила запитання, відповіді на які вони узагальнювали та робили висновок: зміни в природі восени відбуваються тому, що сонце не піднімається високо, стає холодніше, природа готується до зимового сну.

На шкільному подвір'ї росте багато дерев, кущів. Діти милуються красою осіннього листя, збирають з нього різнобарвні букети, спостерігають за

поведінкою птахів. Улюблений об'єкт для спостереження – сова, яка багато років живе на шкільному подвір'ї (на вербі). Дітям подобається слідкувати за птахом, як вона сидить, крутить головою, дивиться навколо. Знову пропоную запитання. Відповідей багато, вони різноманітні. Учні роблять повчальні висновки: птахів потрібно оберігати, турбуватися про них, не руйнувати гнізда, вони – наші друзі.

На цьому етапі використовую стратегію «Кубування». На кожній грані куба є вказівки для учнів. Проводжу дітей крізь процес «кубування», пропонуючи їм викласти усно власні думки на тему «Сова» (2–3 хвилини).

Грані куба:

1 – Хто це?

2 – Опиши птаха.

3 – Що ти знаєш про сову?

4 – Порівняй з іншими пернатими.

5 – Займи позицію. «Птахи – наші друзі». Це так чи ні?

6 – Пригадай загадку або казку про сову.

Потім ми читали казку про кошеня М-м-мур. З неї діти дізналися про новий звук [м]. Вимовляли його, знаходили предмети, назви яких містять літеру «м», склали її із травинки та спостерігали, що навколо нагадує нову букву.

У класі продовжили працювати з букварем, учні читали склади, слова з вивченою літерою, текст. На спеціальних дощечках для письма маркером записували звукові схеми слів:

мама - [- о' | - о]

мураха - [- о | - о' | - о]

мальви - [- о' = | - о]

Спостереження та прослухана казка активізували мислення дітей, стимулювали пошуки ними слів.

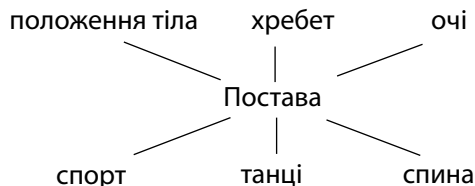
Робота з букварем (автори М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко) спонукає та навчає дітей слухати, розуміти й аналізувати художні твори. У підручнику до кожної теми подається художній текст для читання вчителем – у такий спосіб формуються вміння слухання – розуміння та аудіювання. Є тексти для читання дітьми всього класу та художній текст для дітей, які вже вміють читати. Важливо, що підручник забезпечує трирівневу диференціацію матеріалу для читання. Це дає змогу дітям з різним рівнем навичок читання відчувати себе комфортно на уроці. У букварі використані прийоми, що допомагають зацікавити та утримувати увагу під час слухання твору, наприклад прийом «перерваного тексту». Після тексту йдуть запитання, які передбачають прогнозування подальшого розгортання подій. Цей прийом пропонується до текстів, зрозумілих і доступних дітям.

Подобаються учням уроки-екскурсії з предмета «Основи здоров'я». Під час вивчення теми «Постава. Як правильно сидіти за партою» ми ходили з дітьми на екскурсію в кабінет біології. Там учні побачили багато цікавого, зокрема муляж хребта людини, дізналися, що може статися з хребтом, якщо не слідкувати за поставою, неправильно сидіти за

партою. Засвоїли аксіому, що неправильне сидіння за партою може призвести до скривлення хребта та захворювання очей.

Наприкінці уроку було реалізовано стратегію навчання «Грунування». Використання цієї стратегії спонукає учнів не тільки думати вільно та відкрито, але й сприяє розвитку та збагаченню їхнього словникового запасу.

У класі склали «Гроно» на тему «Постава»:

Після таких уроків діти можуть дати відповіді на запитання, чому потрібно слідкувати за своєю поставою, чому потрібно піклуватися про власне здоров'я, займатися спортом, танцями.

Починаючи з першого класу, школярі залучаються до *проектної діяльності*. Вони виконують міні-проекти, працюючи над якими, вчать самостійно мислити, знаходити і розв'язувати проблеми, прогнозувати результати.

Я зацікавлюю учнів за допомогою методики *інтерв'ювання*. Ця методика передбачає залучення партнера: діти об'єднуються у пари і розподіляють ролі – кореспондента і респондента. «Кореспондент» складає 2–3 запитання за темою уроку, а «респондент» відповідає на них. Потім відбувається обмін ролями. Теми інтерв'ю добираю різні. У першому класі часто пропоную запитання для інтерв'ю, наприклад: «Яка тема сьогоднішнього уроку?», «Що ви нового дізналися?», «Що було незрозуміло?».

Цікавим видом діяльності для дітей є «Мікрофон». Цей метод я використовую і в груповій, і у фронтальній роботі з учнями. Діти дотримуються певних правил: висловлюються по черзі в символічний мікрофон, не перебиваючи один одного. Цей вид роботи дає змогу формувати в учнів уміння вислуховувати інших та бажання ділитися своїми думками.

Мої учні сьогодні стоять на початку шкільного життя. І я розумію, що повинна створити ситуацію успіху для розвитку особистості кожної дитини, дати можливість їй відчувати радість досягнення, усвідомити свої здібності, повірити у власні сили. У цьому мені допомагають інноваційні технології, адже молодші школярі постійно відчують потребу в ігровому спілкуванні. Групова робота для них – це перша можливість виявити себе як особистість, самовиразитись і самоствердитись.

«Радість успіху – це могутня емоційна сила, від якої залежить бажання дитини бути хорошою. Турбуйтеся про те, щоб ця внутрішня сила дитини ніколи не вичерпувалася. Якщо її немає, не допоможуть ніякі педагогічні хитрощі», – казав В.О. Сухомлинський. Саме ці слова видатного українського педагога є моїм педагогічним кредо.

ПОДІЇ. ЗАХОДИ. ПРЕЗЕНТАЦІЇ**III Всеукраїнська учнівська олімпіада з екології**

На початку березня 2013 р. в м. Донецьку відбулася III Всеукраїнська учнівська олімпіада з екології. Серед її учасників – школярі з 25 областей України та міст Києва і Севастополя. У заключному етапі олімпіади з екології змагалися 79 учнів; з них 33 учні 10-го класу та 46 учнів 11-го класу; у міських загальноосвітніх навчальних закладах навчаються 17 учнів, 43 – відвідують навчальні заклади нового типу та 19 – є школярами сільських шкіл.

До роботи у складі журі IV етапу олімпіади з екології були запрошені фахівці-біологи – науковці Донецького національного медичного університету імені М.Горького, Донецького національного університету імені Тараса Шевченка, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Національного університету водного господарства та природокористування, Севастопольського національного університету ядерної енергії та промисловості, Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Інституту біології південних морів імені О.О. Ковалевського НАН України, Запорізького національного університету, Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Херсонського державного університету.

Належний організаційний рівень проведення заключного етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології забезпечили: управління освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації (начальник Ю.І. Соловйов), Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (ректор О.І. Чернишов), Донецька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступенів №20 (І.М. Шпилева).

Під час відкриття олімпіади у святково прикрашеному конференц-залі Донецького ботанічного саду Національної академії наук України зібрались учнівські команди з усіх областей України, міст Києва та Севастополя, їхні педагоги-наставники, поважне журі.

Донеччина відома у світі своїм потужним промисловим потенціалом. Це вугільна, металургійна, машинобудівна, коксохімічна промисловість, сільське господарство, розвиток яких не найкраще позначається на екологічній ситуації. Але Донеччина – це й **Національний природний парк «Святі гори»**, де збереглися рідкісні види рослин, зокрема крейдяна сосна. В 2008 р. саме крейдяні гори потрапили до семи природних чудес України. Одне з найзагадковіших і енергетично сильних місць Землі, яке порівнюють з Тибетом і Непалом – філіал степового заповідника **«Кам'яні могили»**. Не менш цікавим місцем є **Соляні шахти Соледача**. Казкове місто з солі – підземні лабіринти, коридори і величезні зали, дивовижні фігури, футбольне поле, концертний зал і навіть церква! **Донецький ботанічний сад НАН**

України – один з найбільших та найкрасивіших ботанічних садів Європи, різноманітність рослин якого вразить навіть найвибагливішого шанувальника флори. Та найбільший скарб Донецького краю – це люди, які своєю працею, своїми досягненнями примножують його славу. Саме про це та багато іншого дізналися учасники зібрання, переглянувши фільм, присвячений 80-річчю Донецької області.

Учасників III Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології привітала заступник голови Донецької обласної державної адміністрації з питань освіти і науки, молоді, сім'ї та спорту **Тамара Лук'янчук**. Вона, зокрема, наголосила, що облдержадміністрація серед пріоритетних завдань щодо поліпшення екологічної ситуації рідного краю визначила такі: очищення ріки Сіверський Донець, укріплення прибережної смуги Азовського моря, рекультивуацію териконів, збільшення заповідних територій тощо. «Не може бути суперників у розв'язанні глобальних проблем людства!» – зазначила Тамара Василівна, бажаючи успіхів учням, їхнім педагогам-наставникам, журі олімпіади.

Від управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації учасників олімпіади привітала заступник начальника управління освіти і науки **Олена Макаренко**. Вона зазначила, що область щорічно гостинно приймає учасників інтелектуальних змагань з різних куточків України. А учнівські команди Донеччини складають гідну конкуренцію не тільки на теренах України, а й за її межами. Побажавши чесних безкомпромісних змагань, яскравих перемог та вражень, Олена Петрівна відкрила III Всеукраїнську учнівську олімпіаду з екології.

З вітальним словом до зібрання звернувся заступник голови оргкомітету III Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології, ректор Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук **Олексій Чернишов**. «Оргкомітет, освітяни Донеччини доклали всіх зусиль, щоб олімпіада пройшла на високому організаційному рівні. Нині – слово за учасниками. Саме їхні досягнення наступні три дні будуть у центрі уваги провідних фахівців з екології», – зазначив Олексій Іванович і побажав успіху учасникам олімпіади.

Юних екологів привітали завідувач сектору Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, заступник голови оргкомітету **Світлана Мистюк** та заступник голови журі, старший викладач Донецького національного медичного університету імені М.Горького **Сергій Овчинников**.

Завідувач відділу флори Донецького ботанічного саду НАН України, доктор біологічних наук, професор **Володимир Остапко** у своєму виступі підкреслив, що саме Ботанічний сад є провідною

науковою установою, яка створює наукове підґрунтя для розв'язання екологічних проблем регіону. Адже екологія не існує відокремлено. Вона є складовою всіх сфер людської життєдіяльності. Об'єднання зусиль юних талантів та маститих науковців стане запорукою для розвитку цієї науки.

Виступ екологічного театру «Коло життя» Макіївської загальноосвітньої школи №50, переможців Всеукраїнського екофестивалю «Свіжий вітер», учасників міжнародних екологічних форумів (керівник **Раїса Лазнік**) не залишив байдужим жодного учасника урочистого засідання. Актори звернулися до кожного з проханням змінити споживацьке ставлення до рідної землі, стати до лав захисників довкілля. Саме об'єднання зусиль усіх людей допоможе змінити ситуацію.

Після особистого представлення команд та журі поважне зібрання вітали юні таланти Донецького обласного Палацу дитячої та юнацької творчості (директор – відмінник освіти України, володар почесного знаку «Софія Русова» **Сергій Дороговцев**).

Щойно настав ранок, як учасники олімпіади поринули в атмосферу інтелектуальних змагань. Перший етап – робота з тестовими завданнями, представленими на традиційних паперових носіях та у відеофільмах. Школярі намагалися запропонувати своє бачення проблеми добування газу, проаналізувати з екологічного погляду переваги та недоліки промислового проекту.

Після напружених змагань усі учасники олімпіади, їхні наставники, члени журі змогли повною мірою насолодитися знайомством з унікальними колекціями Донецького ботанічного саду.

Донецький ботанічний сад НАН України заснований у 1964 р. як науково-дослідний інститут Академії наук Української РСР. Накопичення традиційних ботанічних колекцій на його території поєднується з фундаментальними дослідженнями проблем інтродукції рослин з метою оптимізації довкілля промислового регіону. Саме в Донецькому ботанічному саду набув свого розвитку новий напрям – промислова ботаніка – галузь біологічної науки, яка вивчає особливості співіснування зелених рослин з промисловим середовищем.

У Донецькому ботанічному саду росте 71 вид рослин, які охороняються на міжнародному рівні, і 88 – на регіональному. Особливий інтерес становлять п'ять оранжерей з кліматом тропіків і субтропіків. Колекція тропічних і субтропічних рослин налічує понад 1500 видів. Експозиція та колекція тропічних і субтропічних рослин Донецького ботанічного саду визнані науковими об'єктами НАН України і є національним надбанням.

Найвідповідальніший етап змагання юних екологів – захист власних екологічних проектів. Учасники олімпіади мали не тільки провести наукове дослідження певної екологічної проблеми, а й представити шляхи її розв'язання.

На час проведення захисту проектів Донецька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат І–ІІ

ступенів №20 перетворилася в дискусійний клуб. Чіткими рядами вишикувалися постери учасників. Тематика проектів вражала уяву: дослідження особливостей біоіндикаційних об'єктів; екологічне оцінювання стану річок, водоймищ, морів; вивчення проблеми забруднення ґрунтів важкими металами, інсектицидами; виявлення особливостей пігментного комплексу дерев; дослідження стану популяцій; з'ясування нових аспектів використання сорбентів; вивчення біологічних методів боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур тощо.

Біля кожного постера був автор-доповідач. Учні мали стисло ознаямити науковців зі змістом своєї роботи, довести правильність і оригінальність обраних шляхів розв'язання екологічної проблеми, обґрунтувати можливості використання нових ідей. Після цього представники журі ставили запитання, обговорювали методи досліджень, висновки, робили зауваження щодо слабких сторін роботи, вказували на помилки та недоліки.

Наступного дня учасники ІІІ Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології продовжили захищати свої наукові проекти. Компетентне журі змогло поставити уточнюючі запитання, порівняти постери, визначити лідерів.

Друга половина дня була присвячена знайомству зі столицею шахтарського краю – містом Донецьком, зустрічам з однолітками із донецьких шкіл. Юні екологи відвідали Парк кованих фігур. Цей унікальний парк був відкритий у 2001 р. У 2006 р. з'явилася Алея Казок. Тут можна зустріти Колобка, познайомитися з Піноккіо, зазирнути в квіточку до Дюймовочки, загадати бажання у Золотої Рибки. Щороку Парк запрошує професіоналів і просто гостей з України та світу на фестиваль ковальської майстерності. Найкращі роботи залишаються в парку як подарунок місту. Традиції ковальства в Донецьку мають глибоке коріння: ще в далекому 1900 р. на Міжнародній промисловій виставці в Парижі гран-прі було присуджено пальми, викутій зі сталі ковалем Юзівського заводу Олексієм Мерцаловим. Побували учні біля найбільшого стадіону Європи – Донбас-Арени. Стадіон, розташований у центрі міста Донецька, в міському парку культури і відпочинку, відкрито 29 серпня 2009 р. Ознайомились учасники олімпіади з одним із найулюбленіших місць відпочинку донеччан – бульваром Пушкіна.

Вечері творчі колективи Донецького обласного Палацу дитячої та юнацької творчості викладали юним інтелектуалам майстер-клас танцювального мистецтва.

Отже, змагання завершено! Переможців визначено! Їх привітало журі.

*Наталія ПАСТУХОВА,
проректор з науково-педагогічної роботи
Донецького ОІППО*